

Kadın Eğitiminde Eşitsizlik

Doç. Dr. Makmut ADEM*

14 Haziran 1973 tarih ve 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Kanununda,

«Türk Milli Eğitimini; Temel İlkeleri» bölümünün alt başlıklarından birincisi, genellik ve eşitlik ilkesidir ve şöyle ifade edilmiştir.

«Eğitim kurumları dil, ırk, cinsiyet ve din ayrımı gözetilmeksizin herkese açıktır...» (Md. 4)

«Temel eğitim görmek her Türk vatandaşının hakkıdır.»

«Temel eğitim kurumlarından sonraki eğitim kurumlarından vatandaşlar ilgi, istidat ve kabiliyetleri ölçüsünde yararlanırlar». (Md. 7)

«Eğitimde kadın, erkek herkese fırsat ve imkân eşitliği sağlanır.»

«Maddi imkânlardan yoksun başarılı öğrencilerin en yüksek eğitim kademelerine kadar öğrenim görmelerini sağlamak amacıyla parasız yatılılık, burs, kredi ve başka yollarla gerekli yardımlar yapılır.» (Md. 8)

Hemen hemen aynı hedefler kalkınma planlarında da yer almıştır. Ancak önemli olan gerçekleşmesidir. Anılan hedeflerde kaydedilen gerçekleştirmeleri 1965 — 1975 dönemi için çizelge 1'den izleyelim.

Çizelge 1'den şu sonuçlar çıkarılabilir :

1. 222 sayılı İlköğretim ve Eğitim Yasasının açık hükmüne ve tüm kalkınma planlarında yinelenen hedefe karşın 7-12 yaş kümesi nüfus için zorunlu ve devlet okullarında parasız olan ilköğretim, 1975 — 1976 öğretim yılında tüm nüfusa yaygınlaştırılamamıştır. Ancak anılan yaş kümesinde okullaşma oranı konusunda, kız ve erkek nüfus arasında çok önemli bir fark gözlenmektedir. 1965 — 1966 öğretim yılında 7-12 yaş kümesindeki toplam kız nüfusun % 53'ünün okullaştırılmasına karşın, erkek nüfusun % 79'u okullaştırılmıştır. Oysa anılan yılda 7-12 yaş kümesi toplam nüfusun % 48'i kız, % 52'si erkek nüfusu oluşturuyordu. Toplam nüfusun okullaşma oranı ise % 69'dur.

On yıl sonra, 1975 — 1976'da 7-12 yaş kümesi toplam nüfusun okullaşma oranı % 84.5'e yükselmiştir. Anılan yılda kız nüfusunun % 78.5'inin okullaşmasına karşın, erkek nüfusun % 90.0'ı okullaştırılmıştır.

*Ankara Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Eğitim Ekonomisi ve Planlaması,
Bölümü Başkanı.

Çizelge — 1
Okul Nüfusunun Cinsiyet İtibarıyla Öğretim Düzeyleri ve Okullaşma Oranlarına Göre Dağılımı

	1965 — 1966			1975 — 1976			On yıllık dönemde orta- lama artış oranı		
	Kız	Erkek	Toplam	Kız	Erkek	Toplam	K.	E.	Top.
Nüfus (7-12)	2.380.182	2.683.383	5.063.565	3.132.867	3.375.883	6.508.750	—	—	2.5
Öğrenci sayısı	1.555.585	2.377.666	3.933.251	2.460.692	3.038.764	5.499.456	4.7	2.5	3.4
Okullaşma oranı	53	79	69	78.5	90.0	84.5			
Nüfus (13-15)	1.026.691	1.135.253	2.161.944	1.457.378	1.572.984	3.030.362	—	—	3.4
Öğrenci sayısı	138.860	355.013	493.873	320.925	817.441	1.138.366	8.7	8.7	8.7
Okullaşma O. %	13.5	31.3	22.8	22.0	52.0	38			
Nüfus (16-18)	851.457	922.062	1.773.519	1.329.072	1.350.074	2.679.146	—	—	4.2
Öğrenci sayısı	57.116	139.971	197.087	169.347	388.866	558.213	11.5	10.8	11.0
Okullaşma O. %	6.7	15.2	11.1	13.0	29.0	21.0			
Nüfus (19-22)	1.128.916	1.375.043	2.660.959	1.485.379	1.606.987	3.092.366	—	—	10.6
Öğrenci sayısı	20.391	76.918	97.309	52.162	179.583	231.745	9.9	8.9	9.1
Okullaşma O. %	1.8	5.6	3.7	3.5	11.1	7.5			

Bununla birlikte 1965 — 1966'da kız-erkek nüfus okullaşma oranları arasındaki farkın % 26 olmasına karşılık, 1975 — 76 yılında bu fark % 11.5'e düşmüştür. On yıllık dönemde gerçekleşen gelişmenin olumlu olmasına karşın, yeterli olmadığı açık seçik ortadadır.

Öyleyse her ne pahasına olursa olsun, kız, erkek tüm yaş kümesi nüfusa temel eğitim, öncelikle beş yıllık ilköğretim, zaman yitirilmeden yaygınlaştırılmalıdır.

2. 1975 — 1976 yılında 13-15 yaş kümesi nüfusun % 48'i kız, % 52'si erkektir. 1965 — 1966 yılında, anılan yaş kümesi nüfusun % 22.8'i okullaştırılabilmıştır. On yıl sonra 1975 — 1976 yılında bu oran % 38'e yükselmiştir. Bu görelî gelişmeye karşın, 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasına göre temel eğitim 8 yıl olduğundan, bu yaş kümesi nüfusun tümünün okullaşması Türkiye'nin en başta gelen hedefidir. Bu hedefe bugün % 50 oranında bile yaklaşılammıştır. Konuya cinsiyet itibariyle yaklaşıldığında, eğitimde fırsat eşitliğini gerçekleştirmek bir yana, eşitsizlik giderek artmıştır. 1965 — 1966 yılında 13-15 yaş kümesi kız nüfusun % 13.5'inin okullaştırılmış olmasına karşın, bu oran erkeklerde % 31.3 olarak gerçekleşmiştir. 1975 — 1976 yılında okullaşma oranı kızlarda % 22, erkeklerde % 52 olmuştur

Aradaki görelî fark % 30'a yükselmiştir. Başka bir deyişle 13-15 yaş kümesi kız ve erkek nüfus arasındaki eşitsizlik giderek artmıştır.

Burada eğitimde fırsat eşitsizliğinin ikinci bir boyutu ile daha karşılaşılmaktadır : Ortaokula girişte kentli kızlar, köylü kızlara oranla çok daha şanslı görünmektedirler.

Çizelge — 2

1971 — 1972 Öğretim Yılında İlkokuldan Mezun Olanların Cinsiyet Köy ve Kent Kökenli Oluşlarına Göre Dağılımı

	<u>K</u>	<u>%</u>	<u>E</u>	<u>%</u>	<u>Toplam</u>	<u>%</u>
Kent	128.711	44	161.522	37	290.233	39
Köy	163.703	56	281.105	63	444.808	61
Toplam	292.414	100	442.627	100	735.041	100

Kaynak DİE, ME. İstatistikleri, İlköğretim 1967 — 1972. Ankara, 1977.

Çizelge — 3

1972 — 1973 Öğretim Yılında Ortaokul Birinci Sınıfa Yeni Kaydolan Öğrencilerin Cinsiyet, Köy ve Kent Kökenli Oluşlarına Göre Dağılımı

	<u>K</u>	<u>%</u>	<u>E</u>	<u>%</u>	<u>Toplam</u>	<u>%</u>
Kent	72.782	80	150.813	62	223.595	67
Köy	18.393	20	93.385	38	111.778	33
Toplam	91.175	100	244.198	100	335.373	100

Kaynak : DİE, Milli Eğitim İstatistikleri, Ortaöğretim 1971 — 73, Ankara 1976.

Çizelge 2 ve 3'ten, köy kökenli kızlar ile kent kökenli kızlar arasında da çok önemli eğitimde fırsat eşitsizliği görülmektedir. 1971 — 1972 öğretim yılında ilkokuldan mezun olan toplam kız öğrencilerin % 56'sı köy, % 44'ü kent kökenlidir. Bir sonraki öğretim yılında ortaokul birinci sınıfa yeni kaydolan toplam kız öğrencilerin % 80'i kent, % 20'si köy kökenlidir. Köylü — Kentli arasındaki eşitsizlik erkek öğrenciler için de geçerlidir. Örneğin 1971-1972 öğretim yılında ilkokulu bitiren toplam erkeklerin % 63'ünün köy kökenli olmasına karşın, bir sonraki öğretim yılında, 1972 — 1973'te, ortaokul birinci sınıfa yeni kaydolan erkek öğrencilerin % 38'i köy kökenli, % 62'si kent kökenlidir.

Ayrıca kız öğrencilerin eğitiminde çok önemli bölgesel eşitsizlikler bulunmaktadır.

Çizelge — 4

İller İtibariyle Ortaokulda Öğrenim Gören Toplam Öğrenci İçinde Kız Öğrencilerin Oranı (%) 1975 — 1976

**Kız öğrencilerin
toplama oranı (%)**

İller

0 — 20

Adıyaman, Ağrı, Bingöl, Bitlis, Erzincan
Gümüşhane, Mardin, Muş, Rize, Siirt, Tunceli
Urfa, Van.

Afyon, Amasya, Artvin, Bilecik, Bolu, Bursa,
Çanakkale, Çankırı, Çorum, Diyarbakır, Elazığ,
Erzurum, Gaziantep, Giresun, Hatay, Isparta,
Kars, Kastamonu, Kayseri,

21 — 30

Kırşehir, Kocaeli, Konya, Kütahya, Malatya,
Kahramanmaraş, Nevşehir, Ordu, Sakarya,

Sinop, Sivas, Tokat, Trabzon, Yozgat, Zonguldak.

31 — 40

Adana, Ankara, Antalya, Aydın, Balıkesir, Burdur, Denizli, Edirne, Eskişehir, Içel, İstanbul, Kırklareli, Manisa, Muğla, Niğde, Samsun, Tekirdağ, Uşak.

41 — 50

İzmir.

Çizelge 4'ten anlaşıldığı gibi, Giresun ile Adana arasında bir çizgi çizilirse, çizginin doğusunda kalan illerde, ortaokul öğrencilerinin % 20'sinden azı kız öğrenci, geri kalan % 80'i erkek öğrencidir.

Ayrıca toplam ortaokul öğrencilerinin % 31'den fazlası kız olan illerin tümü, anılan çizginin batısında kalan illerde öğrenim görmektedir.

Öyleyse ortaokul öğrencileri için eğitimde fırsat eşitliği konusunda doğu ile batı bölgelerimiz arasında çok önemli farklar bulunmaktadır. Bunun da, bölgelerin ekonomik gelişmişlik düzeyleri ile doğrudan ilişkisi olduğu düşünülebilir.

3. Eğitimde fırsat eşitsizliği, 16 — 18 yaş kümesi, yani lise öğrencileri için de çok önemlidir. 1965 — 1966 öğretim yılında toplam lise öğrencilerinin % 27'si kız, % 73'ü erkek iken, on yıl sonra 1975 — 1976 öğretim yılında bu yönde kızlar lehine % 5'lik bir gelişme sağlanabilmiştir.

Öte yandan 1965 — 1966 öğretim yılında 15 — 18 yaş kümesi kız nüfusun % 6.7'sinin erkek nüfusun % 15.2'si lise öğrenimi görüyordu. Aradaki fark % 8.5'tir. On yıl sonra bu eşitsizlik azalmamış, tam tersine artmıştır. 1975 — 1976 öğretim yılında 16 — 18 kümesi kız nüfusun % 13'ü, erkek nüfusun % 29'u okullandırılmıştı, aradaki % 8,5'ten % 16'ya yükselmiştir.

Lise öğreniminde erkek ve kız öğrencilerin eğitim eşitsizliğine yeni bir boyut da eklenebilir: Bölgesel eşitsizlik.

Çizelge — 5

1975 — 1976 Öğretim Yılında, İller İtibariyle Toplam Lise Öğrencileri İçinde Kız Öğrencilerin Yüzdesi

%	İl
01 — 05	Erzincan % 2.73) Hakkâri (% 4.26)
06 — 10	Adıyaman, Bingöl, Bitlis, Muş, Siirt

11 — 20	Ağrı, Diyarbakır, Elazığ, Gümüşhane, Kars Mardin, Rize, Tunceli, Urfa, Van
21 — 30	Afyon, Antalya, Artvin, Burdur, Çankırı, Çorum, Erzurum, Gaziantep, Hatay, Isparta, Kahraman- maraş, Kayseri, Kırşehir, Konya, Kütahya, Ma- latya, Nevşehir, Ordu, Sakarya, Sivas, Tokat, Trabzon, Yozgat.
31 — 40	Adana, Amasya, Aydın, Balıkesir, Bilecik, Bolu, Çanakkale, Denizli, Giresun, Içel, Kastamonu,, Kocaeli, Manisa, Muğla, Niđe, Samsun, Uşak, Zonguldak.
41 — 50	Ankara, Bursa, Edirne, Eskişehir, İstanbul, İzmir (% 46,98), Kırklareli, Sinop, Tekirdağ.

Çizelge 5'ten, Erzincan ilinde tüm lise öğrencilerinin %2.73'ünün kız olmasına karşın, İzmir ili için bu oran % 46.98'dir.

Öte yandan Giresun-Adana arasına çekilen çizginin doğusunda kalan illerimizde toplam lise öğrencilerinin % 20'den azının kız, % 80'inin erkek olmasına karşın çizginin batısında kalan illerde bu oran kızlar lehine % 47'ye değin yükselebilmektedir.

Sonuç olarak kadın eğitimi eşitsizliği, konusunda bölgesel öge çok çarpıcı bir biçimde ortadadır.

4. Kız öğrenciler aleyhindeki bu durum, yüksek öğretim için de geçerlidir. 1965 — 1966 yılında 19-22 yaş kümesi kız nüfusun yalnız % 1.8'i erkeklerin % 5.6'sı yükseköğrenim görüyordu. Aradaki fark % 3.8'dir. On yıl sonra 1975 — 1976'da aynı oranlar sırasıyla % 3.5 ve % 11.1 olmuştur. Aradaki fark % 7.6'ya yükselmiştir.

Öyleyse 1739 sayılı Milli Eğitim Temel Yasasında ifadesini bulan eğitimde fırsat eşitliğinin gerçekleştirilmesi bir yana, eşitsizlik giderek artmıştır.

Öneriler

Kız ve erkek nüfus arasındaki eğitimde fırsat eşitsizliğinin bir ölçüde azaltılabilmesi için aşağıdaki önlemlerin alınması önerilebilir:

1. Orta dereceli okullarda parasız yatılı öğrenci sayısında kız öğrencilere belli bir kontenjan ayrılmalıdır.
2. Üniversite ve yüksekokullara girişte kız öğrencilere belli oranda bir kontenjan ayrılmalıdır.
3. Yükseköğrenim gören kız öğrencilere verilen burs ve kredi belirlenmelidir.
4. Kız öğrenciler için yurt kapasitesi artırılmalıdır.